

Бондаренко В.М.*кандидатка економічних наук,**старший науковий співробітник,**доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту,**заступник декана факультету історії та міжнародних відносин,**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9736-7789>***Bondarenko Viktoriia***State University "Uzhhorod National University"*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РЕЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

ANALYSIS OF THE IMPACT OF ENTERPRISE RELOCATION ON THE DEVELOPMENT OF THE REGION'S ECONOMY

Анотація. У статті досліджено вплив релокації підприємств на розвиток регіональної економіки України в умовах воєнних та соціально-економічних трансформацій. Обґрунтовано економічну сутність релокації як процесу просторового переміщення бізнесу, спрямованого на збереження виробничої діяльності, підвищення ефективності функціонування та адаптацію до нових умов господарювання. Проаналізовано сучасні тенденції релокації підприємств в Україні у 2022–2025 роках, зокрема галузеву структуру переміщеного бізнесу та регіональні особливості його розміщення. Визначено основні економічні ефекти релокації для приймаючих регіонів, серед яких – зростання зайнятості, активізація інвестиційної діяльності, збільшення податкових надходжень, розвиток інфраструктури та формування нових виробничих кластерів. Особливу увагу приділено трансформації ринку праці, зміні структури зайнятості та проблемам інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Досліджено фіскальні аспекти релокації на прикладі Закарпатської області, що демонструє поступове зменшення залежності регіону від державних дотацій та зростання ролі власних доходів. Водночас обґрунтовано наявність ризиків, пов'язаних із релокацією підприємств, зокрема навантаження на інфраструктуру, зростання вартості життя, посилення конкуренції за ресурси, соціальні та екологічні виклики. Підкреслено, що ефективність релокації залежить від якості державної та регіональної політики, спрямованої на підтримку бізнесу, розвиток інфраструктури та забезпечення збалансованого розвитку територій. Зроблено висновок про те, що релокація підприємств є важливим інструментом адаптації економіки до кризових умов і водночас чинником структурної модернізації регіональної економіки.

Ключові слова: релокація підприємств, регіональна економіка, економічний розвиток, економічний аналіз, ринок праці, інвестиції, податкові надходження, інфраструктура, економічна трансформація.

Постановка проблеми. В умовах глибоких структурних зрушень в економіці України, зумовлених воєнними діями та вимушеною трансформацією бізнес-середовища, особливої актуальності набуває дослідження релокації підприємств як чинника регіонального розвитку. Переміщення виробничих потужностей із небезпечних територій до відносно стабільних регіонів не лише змінює просторову організацію економіки, але й істотно впливає на ключові макро- та мезоекономічні показники. У цьому контексті виникає необхідність поглибленого економічного аналізу наслідків релокації для приймаючих регіонів, зокрема оцінки її впливу на динаміку валового регіонального продукту, рівень зайнятості, інвестиційну активність та формування бюджетних доходів.

Проблема полягає в тому, що релокація підприємств має неоднозначний характер і супроводжується як позитивними ефектами економічного зростання, так і потенційними ризиками дисбалансу регіонального розвитку.

Недостатня системність у проведенні економічного аналізу впливу релокації у регіональному вимірі ускладнює формування ефективної державної та регіональної політики. Особливо це стосується оцінки довгострокових наслідків структурної перебудови економіки територій, які приймають релокований бізнес. Тому акту-

альним є комплексне дослідження релокації підприємств як економічного процесу, що змінює баланс розвитку регіонів та потребує науково обґрунтованих підходів до його регулювання і прогнозування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика релокації підприємств та її впливу на регіональний економічний розвиток набула значної актуальності в наукових дослідженнях. В українському науковому просторі питання релокації підприємств почало активно досліджуватися після 2022 року. Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили В. Плахотнюк [1], Р. Корнелюк [2], Н. Смочко і Т.Лужанська [3], О. Ковалик і А Шардакова [4].

В. Ковалишин досліджує вплив релокації бізнесу на соціальний та економічний розвиток регіону [5].

О. Мульська, Т. Васильців, І. Бараняк розглядають трансформаційні процеси в регіональній економіці, включаючи переміщення виробничих потужностей. Автори підкреслюють необхідність державної підтримки регіонів, що приймають релоковані підприємства [6].

Отже, аналіз наукових джерел свідчить про зростаючий інтерес до теми релокації підприємств, однак потребує поглиблення дослідження її регіональних ефектів та розробки практичних рекомендацій щодо ефективного використання потенціалу цього процесу.

Метою статті є комплексний аналіз впливу релокації підприємств на розвиток регіональної економіки, зокрема оцінка її економічних, соціальних, інвестиційних та фіскальних наслідків для приймаючих регіонів, виявлення основних переваг і ризиків цього процесу, а також обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання потенціалу релокації в умовах сучасних трансформацій економіки України.

Виклад основного матеріалу. Економічна сутність релокації підприємств полягає у зміні просторового розташування виробничих та

управлінських процесів з метою оптимізації витрат, збереження бізнесу, доступу до нових ринків або підвищення ефективності діяльності [7]. Такий процес може бути зумовлений різними факторами, серед яких ключову роль відіграють безпекові ризики, податкові стимули, доступ до ресурсів, якість інфраструктури та інституційне середовище. Водночас релокація не є нейтральною з точки зору впливу на регіональну економіку, оскільки вона змінює структуру виробництва, зайнятості та інвестиційних потоків.

Релокація бізнесу в Україні у 2022–2025 роках характеризується такими даними (рис. 1).

У 2025 році кількість релокованих підприємств зросло майже на 11% у порівнянні з 2024. Найбільш активно змінюють місце розташування компанії у сфері оптової торгівлі – вони становлять майже третину всіх, а саме 3 798 бізнесів. Далі йдуть підприємства, що займаються будівництвом будівель (732 компанії, або 6%), операціями з нерухомістю (645, або 5%), сільським господарством (639, або 5%) та роздрібною торгівлею (526, або 4%) (рис. 2).

Економічний аналіз у межах регіональної економіки дозволяє оцінити, як релокація підприємств вплинула на ключові макро- та мезоекономічні показники регіону. Зокрема, йдеться про динаміку валового регіонального продукту, рівень зайнятості, обсяг промислового виробництва, інвестиційну активність та надходження до місцевих бюджетів. У цьому контексті релокація виступає не лише як вимушений процес переміщення бізнесу, але і як фактор структурної перебудови регіональної економіки.

Одним із найбільш помітних наслідків релокації є зростання кількості підприємств у регіоні та формування нових виробничих кластерів. Переміщені компанії, переважно з промислового та ІТ-секторів, створили додатковий попит на виробничі площі, логістичні послуги та кваліфіковану робочу силу. Це призвело до активізації будівельного сектору, розвитку інфраструктури

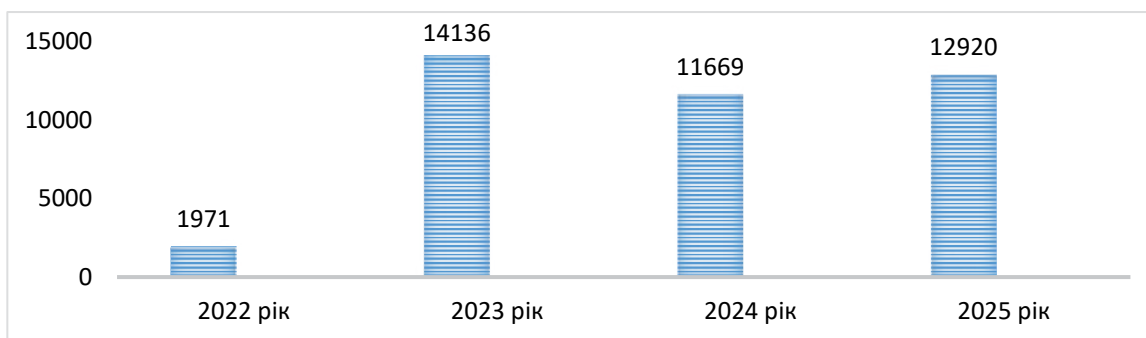

Рис. 1. Динаміка релокації підприємств в Україні за 2022–2025 роки

Джерело: сформовано автором за даними [8]

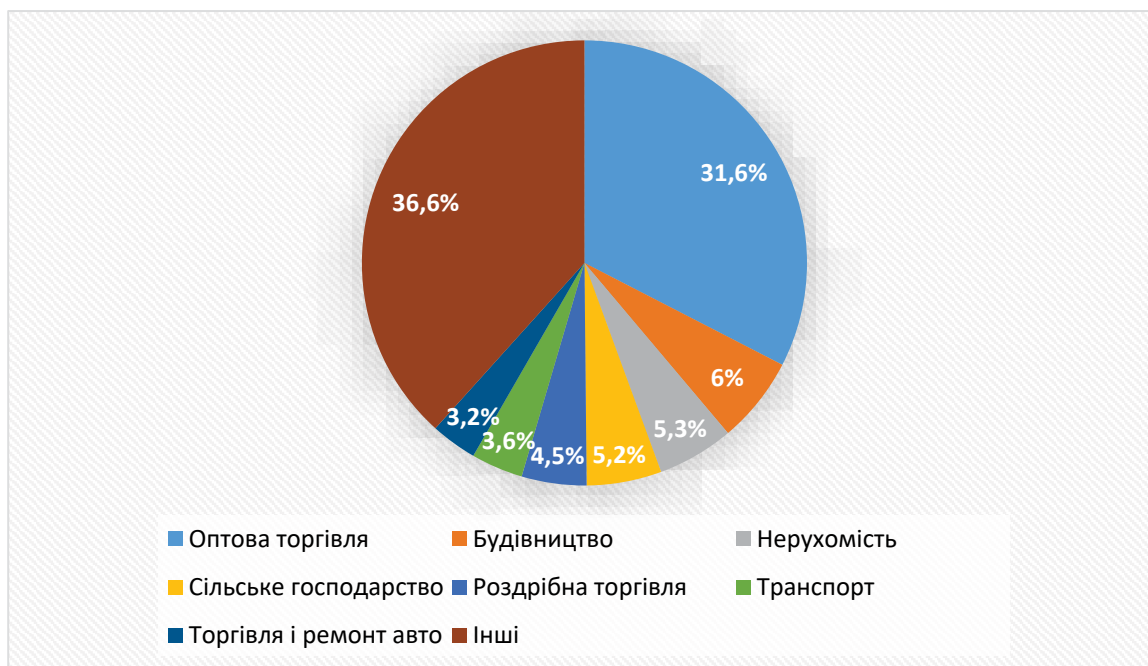

Рис. 2. Сфера діяльності релокованих компаній у 2025 році

Джерело: сформовано автором за даними [8]

та розширення ринку праці. Водночас зростає конкуренція за ресурси, зокрема за земельні ділянки та трудові ресурси, що вплинуло на структуру регіонального ринку.

З точки зору теорії регіонального розвитку, переміщення підприємств можна розглядати як механізм перерозподілу економічної активності між територіями. Регіони, що приймають релоковані підприємства, отримують додаткові імпульси для економічного зростання, які проявляються у збільшенні обсягів виробництва, створенні нових робочих місць та підвищенні доходів населення. У той же час регіони, з яких підприємства переміщуються, можуть зазнавати негативних наслідків у вигляді скорочення економічної бази, зростання безробіття та зниження податкових надходжень.

Одним із ключових аспектів оцінки впливу релокації бізнесу є аналіз трансформацій у структурі зайнятості та регіональних ринках праці. Переміщення підприємств фактично запускає процес просторового перерозподілу трудових ресурсів, що має як позитивні, так і потенційно дестабілізуючі наслідки. Найбільша концентрація релокованих підприємств із зони бойових дій спостерігалася у західних областях України, зокрема у Львівській області, Закарпатській області та Івано-Франківській області.

У приймаючих регіонах це призвело до помітних змін у структурі зайнятості. У Закарпатській області на релокованих підприємствах було працевлаштовано 13 284 людини [9]. Притік робо-

чої сили до відносно безпечних регіонів стимулював підвищення конкуренції на локальних ринках праці. У короткостроковій перспективі це проявлялося у стримуванні темпів зростання заробітних плат у низці секторів (особливо у виробництві та будівництві), хоча в довгій перспективі підвищена конкуренція сприяла оптимізації витрат бізнесу та зростанню продуктивності праці. Водночас у висококваліфікованих сегментах (ІТ, інженерія, управління) попит залишався стабільно високим, що підтримувало зростання зарплат.

Окремої уваги потребує питання інтеграції релокованих працівників. За оцінками Міжнародна організація праці, близько 20–25% внутрішньо переміщених осіб в Україні у 2023 році стикалися з труднощами працевлаштування, пов'язаними з невідповідністю кваліфікацій, мовними або соціокультурними бар'єрами, а також обмеженим доступом до житла. Це підкреслює важливість інституційної підтримки, зокрема програм перекваліфікації, стимулювання зайнятості та розвитку місцевої інфраструктури.

Таким чином, релокація бізнесу не лише дозволяє зберегти економічну активність у кризових умовах, але й суттєво трансформує ринок праці: з одного боку, активізує економічний розвиток приймаючих регіонів, а з іншого – формує нові виклики, пов'язані з дисбалансом зайнятості та необхідністю ефективної соціально-економічної інтеграції населення.

Інвестиційний аспект релокації також має значний вплив на розвиток регіональної економіки. Переміщення підприємств супроводжується перенесенням капіталу, технологій та управлінських практик, що сприяє підвищенню інноваційного потенціалу приймаючих територій. У цьому контексті релокація може виступати каталізатором модернізації економіки, особливо у випадках, коли переміщуються підприємства з високою доданою вартістю. Для прикладу, Закарпаття продовжує відігравати важливу роль як один із головних центрів для українського бізнесу, який перемістився із зон бойових дій. За офіційною інформацією Закарпатської ОВА в області зареєстровано й функціонує близько 300 релокованих підприємств, 282 компанії фактично розгорнули виробництво та працюють у регіоні. Загальний обсяг інвестицій, вкладених цими підприємствами від початку повномасштабної війни, перевищує 1 млрд євро [10]. У результаті регіон поступово трансформувалася з переважно аграрно-туристичного в потужний індустріальний осередок, де активно розвиваються такі галузі, як металообробка, машинобудування та деревообробка.

Водночас ефективність такого процесу значною мірою залежить від здатності регіону адаптуватися до нових умов та забезпечити належний рівень інфраструктурного та інституційного забезпечення.

Фіскальні наслідки релокації підприємств проявляються через зміну структури податкових надходжень. У 2021 році бюджет Закарпатської області значною мірою залежав від державної підтримки: 61,5% становили дотації, тоді як податкові надходження склали лише 29,1%. Уже в 2022 році відбулися суттєві зміни: частка дотацій скоротилася до 37,5%, натомість частка податків зросла до 54,2%. У наступні роки структура бюджету залишалася більш збалансованою: у 2023 році податкові надходження становили 48,4%, а дотації – 44,1%. У 2024 році ці показники склали відповідно 47,4% і 43,1% [11]. За такої динаміки, як зазначають експерти, до 2027 року Закарпатська область перестане бути дотаційною.

Регіони, які приймають бізнес, отримують додаткові доходи до місцевих бюджетів, що створює можливості для розвитку соціальної та економічної інфраструктури. Водночас регіони-донори можуть втрачати значну частину податкової бази, що негативно впливає на їхню фінансову спроможність. У цьому контексті важливим є питання державної політики, спрямованої на вирівнювання регіональних диспропорцій та підтримку територій, які зазнали економічних втрат.

Особливу увагу слід приділити впливу релокації на розвиток малого та середнього бізнесу. Переміщення великих підприємств часто створює мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей та формування нових бізнес-екосистем. Це проявляється у зростанні попиту на послуги постачальників, логістичних компаній, сервісних підприємств, що сприяє диверсифікації економіки регіону. Водночас існує ризик витіснення локальних підприємств через зростання конкуренції, що потребує розробки відповідних механізмів підтримки. Ефективна політика релокації повинна включати створення інфраструктурних умов, спрощення регуляторних процедур, надання фінансових стимулів та підтримку інтеграції підприємств у нове середовище. У цьому контексті важливим є розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадським сектором, що сприяє формуванню сталих моделей регіонального розвитку.

Не менш важливим є соціальний аспект релокації, який охоплює зміни у якості життя населення, доступі до соціальних послуг та рівні соціальної інтеграції. Переміщення підприємств може сприяти розвитку соціальної інфраструктури, зокрема освіти, охорони здоров'я та житлового будівництва, що позитивно впливає на загальний рівень добробуту. Водночас швидкі зміни можуть створювати соціальну напругу, особливо у випадках недостатньої адаптації місцевих громад до нових умов.

Екологічний вимір релокації також потребує окремого аналізу, оскільки переміщення виробництва може супроводжуватися зміною екологічного навантаження на регіони. У цьому контексті важливо забезпечити дотримання екологічних стандартів та впровадження сучасних технологій, що мінімізують негативний вплив на довкілля. Таким чином, релокація підприємств повинна розглядатися не лише як економічний, але й як соціально-екологічний процес.

Позитивні наслідки і ризики релокації підприємств для регіональної економіки узагальнено в таблиці 1.

Релокація підприємств має комплексний вплив на регіональну економіку, поєднуючи як значні можливості для розвитку, так і певні виклики. З одного боку, переміщення бізнесу стимулює економічне зростання регіону через створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень та активізацію інвестиційної діяльності. Це сприяє модернізації економічної структури, розвитку інфраструктури та впровадженню нових технологій.

З іншого боку, такі процеси можуть супроводжуватися переважанням місцевої інфра-

Позитивні наслідки та ризики релокації підприємств для економіки регіону

Позитивні наслідки	Ризики
Зростання зайнятості населення	Навантаження на інфраструктуру та ресурси
Збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів	Зростання цін на житло та послуги
Розвиток інфраструктури	Конкуренція з місцевим бізнесом
Диверсифікація економіки регіону	Соціальна напруга
Залучення інвестицій	Екологічні ризики
Передача нових технологій і знань	Залежність від зовнішніх факторів

Джерело: сформовано автором

структури, підвищенням вартості життя та посиленням конкуренції між підприємствами. Окремі ризики також пов'язані із соціальною напругою та можливим негативним впливом на довкілля.

Таким чином, ефективність релокації значною мірою залежить від здатності місцевої влади та бізнесу збалансувати ці переваги й ризики, забезпечивши сталий розвиток регіону та мінімізуючи потенційні негативні наслідки.

Висновки. Релокація підприємств в умовах воєнних викликів стала важливим фактором трансформації регіональної економіки України. Вона не лише забезпечила збереження значної частини виробничого потенціалу країни, але й сприяла активізації економічного розвитку приймаючих регіонів. Зокрема, релокований бізнес стимулював зростання зайнятості, збільшення податкових надходжень, активізацію інвестиційної діяльності та формування нових виробничих кластерів, що в цілому посилило економічну динаміку територій.

Водночас цей процес має неоднозначний характер і супроводжується низкою викликів. Серед них – підвищене навантаження на інфраструктуру, зростання вартості життя, посилення конкуренції на ринках ресурсів і праці, а також соціальні та екологічні ризики. Окрему увагу привертає дисбаланс у розвитку регіонів, оскільки території, з яких відбувається відтік підприємств, зазнають втрат економічного потенціалу та фінансових ресурсів.

На прикладі Закарпатської області підтверджено, що релокація може виступати каталізатором структурної модернізації економіки, сприяючи переходу від традиційних секторів до індустріально орієнтованої моделі розвитку. Водночас ефективність використання цього потенціалу значною мірою залежить від якості регіональної політики, рівня інфраструктурного забезпечення та здатності інтегрувати релокований бізнес і трудові ресурси.

Економічний аналіз впливу релокації підприємств дозволяє глибше зрозуміти механізми формування регіональної економічної динаміки

та визначити ключові напрями політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності територій. У перспективі подальші дослідження у цій сфері повинні бути спрямовані на розробку моделей оцінки ефективності релокації, врахування галузевих особливостей та формування інструментів підтримки збалансованого регіонального розвитку.

Література:

- Plahotniuk V. Impact of relocation of enterprises on the social and economic welfare of the regions of Ukraine. *Actual problems of innovative economy and law*. 2024. № 6. Pp. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-6-14>
- Корнелюк Р. Переміщений бізнес в Україні під впливом воєнних ризиків: секторально-регіональний огляд. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-102>
- Смочко Н., Лузанська Т. Релокація українського бізнесу як інструмент економічної безпеки в умовах військового стану. *Social Development and Security*. 2022. № 12(4). С. 112–118. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.4.10>
- Ковалик О.А., Шардакова А.Д. Передумови та досвід релокації діяльності вітчизняних виробничих підприємств в умовах невизначеності. *Економіка: реалії часу*. 2023. № 4(68). С. 50–60. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.04.2023.5>
- Ковалишин В. Вплив релокації бізнесу на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону. *Регіональна економіка*. 2024. № 1. С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-3>
- Мульська О. П., Васильців Т. Г., Бараняк І. Є. Релокація бізнесу в області Карпатського регіону України в умовах війни: інструменти підтримки та нівелювання загроз. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. № 2 (154). С. 30–38. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-5>
- Мельник М. І., Лещух І. В. Особливості, проблеми та стимули релокації національного виробництва в умовах війни. *Регіональна економіка*. 2022. № 2. С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-10>
- Релокація підприємств за 2025 рік: свіжі дані. URL: <https://news.dtki.ua/society/economics/108842-relokaciia-pidpriemstv-za-2025-rik-svizi-dani>
- Моруга П. Понад 400 релокованих підприємств на Закарпатті створили майже 13,5 тисяч робочих місць: з яких регіонів переїхав бізнес. URL: <https://suspiilne.media/uzhhorod/1255638-ponad-400-relokovanih-pidpriemstv-na-zakarpatti-stvorili-majze-135-tisac-robocih-misc-z-akih-regioniv-pereihav-biznes/>

10. Аналізуємо, як мільярдні інвестиції, що зайшли в регіон протягом чотирьох років, змінили «туристичне» Закарпаття. URL: <https://varosh.com.ua/life/novyy-donbas-ia-k-relokatsiia-biznesu-zminyala-ekonomichnu-dnk-zakarpattia/>
11. Як релокація бізнесів відобразилася на бюджетах областей. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/11/20/infografika/ekonomika/yak-relokacziya-biznesiv-vidobrazylasya-byudzhetax-oblastej>

References:

1. Plahotniuk V. (2024). Impact of relocation of enterprises on the social and economic welfare of the regions of Ukraine. *Actual Problems of Innovative Economy and Law*, (6), 71–76. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-6-14>
2. Korneliuk R. (2024). Peremishcheni biznes v Ukraini pid vplyvom voiennykh ryzykiv: sektoralno-rehionalnyi ohliad [Relocated business in Ukraine under the influence of war risks: sectoral and regional overview]. *Economy and Society*, (66). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-102> [in Ukrainian].
3. Smochko N. & Luzhanska T. (2022). Relokatsiia ukrainskoho biznesu yak instrument ekonomichnoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu [Relocation of Ukrainian business as a tool of economic security under martial law]. *Social Development and Security*, 12(4), 112–118. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.4.10> [in Ukrainian].
4. Kovalyk O. A. & Shardakova A. D. (2023). Peredumovy ta dosvid relokatsii diialnosti vitchyznianskykh vyrobnychkykh pidpriemstv v umovakh nevyznachenosti [Prerequisites and experience of relocation of domestic manufacturing enterprises under uncertainty]. *Economy: Realities of Time*, 4(68), 50–60. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.04.2023.5> [in Ukrainian].
5. Kovalishyn V. (2024). Vplyv relokatsii biznesu na sotsialno-ekonomichni rozvytok Karpatskoho rehionu [Impact of business relocation on the socio-economic development of the Carpathian region]. *Regional Economy*, (1), 25–33. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-3> [in Ukrainian].
6. Mulska O. P., Vasylytsiv T. H. & Baraniak I. Ye. (2022). Relokatsiia biznesu v oblasti Karpatskoho rehionu Ukrainy v umovakh viiny: instrumenty pidtrymky ta nivelyuvannya zahroz [Business relocation in the Carpathian region of Ukraine during the war: support tools and mitigation of threats]. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, (2(154)), 30–38. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-5> [in Ukrainian].
7. Melnyk M. I. & Leshchukh I. V. (2022). Osoblyvosti, problemy ta stymuly relokatsii natsionalnoho vyrobnytstva v umovakh viiny [Features, problems and incentives of relocation of national production under war conditions]. *Regional Economy*, (2), 94–100. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-10> [in Ukrainian].
8. Relocation of enterprises in 2025: fresh data. (2025). Retrieved from <https://news.dtk.ua/society/economics/108842-relokaciia-pidpriemstv-za-2025-rik-svizi-dani> [in Ukrainian].
9. Moruha P. (2024). Ponad 400 relokovanykh pidpriemstv na Zakarpatti stvorily maizhe 13,5 tysyach robochykh mist [More than 400 relocated enterprises in Zakarpattia created almost 13,500 jobs]. Retrieved from <https://suspilne.media/uzhhorod/1255638-ponad-400-relokovanih-pidpriemstv-na-zakarpatti-stvorili-majze-135-tisac-robocih-misc-z-akih-rehioniv-pereihav-biznes/> [in Ukrainian].
10. Varosh. (2024). Analizuiemo, yak miliardni investytsii, shcho zaishly v rehion protyahom chotyrok rokiv, zminyly “turystychni” Zakarpattia [Analyzing how billions in investments over four years changed “tourist” Zakarpattia]. Retrieved from <https://varosh.com.ua/life/novyy-donbas-ia-k-relokatsiia-biznesu-zminyala-ekonomichnu-dnk-zakarpattia/> [in Ukrainian].
11. Slovo i Dilo. (2024). Yak relokatsiia biznesiv vidobrazylasya na biudzhetakh oblastei [How business relocation affected regional budgets]. Retrieved from <https://slovoidilo.ua/2024/11/20/infografika/ekonomika/yak-relokacziya-biznesiv-vidobrazylasya-byudzhetax-oblastej> [in Ukrainian].

Abstract. The article examines the impact of enterprise relocation on the development of regional economies in Ukraine under conditions of war and socio-economic transformation. It substantiates the economic essence of business relocation as a spatial movement of enterprises aimed at preserving economic activity, ensuring business continuity, improving operational efficiency, and adapting to changing security and market conditions. The study analyzes the main trends of enterprise relocation in Ukraine during 2022–2025, highlighting the sectoral structure of relocated businesses and their geographic distribution across safer regions of the country. The research identifies key economic effects of relocation on host regions, including increased employment, growth of tax revenues, and expansion of investment activity, infrastructure development, and formation of new industrial clusters. Particular attention is paid to changes in regional labor markets, including shifts in employment structure, labor mobility, and challenges related to the integration of internally displaced workers. The fiscal impact of relocation is also assessed using the example of the Zakarpattia region, which demonstrates a gradual reduction in dependence on state subsidies and an increase in the share of own budget revenues. At the same time, the study highlights a range of risks associated with enterprise relocation. These include increased pressure on regional infrastructure, rising housing and service costs, intensified competition for labor and resources, as well as potential social tensions and environmental challenges. It is emphasized that the effectiveness of relocation processes largely depends on the quality of public governance, regional development policies, and institutional support mechanisms aimed at ensuring balanced territorial development. The findings suggest that enterprise relocation serves not only as a crisis response mechanism for preserving economic capacity but also as a driver of structural transformation in regional economies. Properly managed, it can contribute to long-term economic modernization, improved competitiveness of regions, and more balanced spatial development within the country.

Keywords: relocation of enterprises, regional economy, economic development, economic analysis, labor market, investments, tax revenues, infrastructure, economic transformation.

Стаття надійшла: 21.08.2025
 Стаття прийнята: 14.09.2025
 Стаття опублікована: 24.09.2025